

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Αριθμός Γνωμοδότησης: 52/2024

ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

(Τμήμα Α')

Συνεδρίαση της 15^{ης} Απριλίου 2024

Σύνθεση

Πρόεδρος: Στυλιανή Χαριτάκη, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Μέλη: Αφροδίτη Κουτούκη, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ., Σταύρος Σπυρόπουλος, Διονύσιος Χειμώνας, Ευτυχία Κασομένου, Κωνσταντίνος Γεωργιάδης, Αντώνιος Αντωνίου, Ελένη Λευθεριώτου, Εμμανουέλα Πανοπούλου, Ουρανία Πατσοπούλου, Γεωργία Παπαδάκη, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγητής: Νικόλαος Πρίτσινας, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ. (γνώμη χωρίς ψήφο).

Αριθμός Ερωτήματος: Το έγγραφο με αριθμ. πρωτ. 174888ΕΞ2023/28.11.2023 του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών/ Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών/ Διεύθυνση Οικονομικής Διαχείρισης/ Τμήμα Β' Ελέγχου και Εκκαθάρισης Μισθοδοσίας και λοιπών αποδοχών, αμοιβών και αποζημιώσεων προσωπικού Υπουργείου Οικονομικών.

Περίληψη Ερωτήματος: Ερωτάται εάν : α. η Διοίκηση υποχρεούται στη χορήγηση της προσωπικής διαφοράς του άρθρου 27 του ν.4354/2015 σε δύο έμμισθους δικηγόρους του Ταμείου Παρακαταθηκών & Δανείων , στο πλαίσιο συμμόρφωσης προς αμετάκλητη δικαστική απόφαση, που εκδόθηκε επί σχετικής αγωγής τους ,δεδομένου ότι στο διατακτικό της απόφασης δεν

περιλαμβάνεται ρητή διάταξη για την καταβολή της, καθώς και για τον λόγο ότι η διάταξη του άρθρου 27 του ν.4354/2015 αναφέρεται σε υπαλλήλους και όχι σε έμμισθους δικηγόρους και β) σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, εάν η Διοίκηση υποχρεούται στη χορήγηση της σχετικής προσωπικής διαφοράς από 01.01.2016 και εφεξής, καθώς και εάν, υπό το συγκεκριμένο ιστορικό, συντρέχει ή όχι περίπτωση παραγραφής του συνόλου ή μέρους των απαιτήσεων των εναγόντων.

Στο πιο πάνω ερώτημα, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Α') γνωμοδότησε ως εξής:

Ιστορικό

Από το έγγραφο του ερωτήματος και τα στοιχεία του φακέλου που το συνοδεύουν, προκύπτουν τα ακόλουθα:

1. Με την με αριθ. 41/2018 απόφαση του Ειρηνοδικείου Θεσσαλονίκης έγινε δεκτή η, στρεφόμενη κατά του ν.π.δ.δ. «Ταμείο Παρακαταθηκών & Δανείων», από 14.12.2015 αγωγή των Κ.Α. και Μ.Φ., δικηγόρων του Τ.Π.& Δ. με σχέση έμμισθης εντολής.. Ειδικότερα, το δικαστήριο έκρινε ότι από την διάταξη του άρθρου πρώτου, παράγραφος Γ', υποπαράγραφος Γ.1, περ.9 του ν.4093/2012 (με την οποία καταργήθηκε από 1.1.2013 η χορήγηση χρονοεπιδόματος στους έμμισθους δικηγόρους των φορέων της παρ.1 του άρθρου 4 του ν.4024/2011 , μεταξύ των οποίων και το Τ.Π.& Δ), σε συνδυασμό με το άρθρο μόνο της με αριθ.2/17127/0022/2012 κ.υ.α.(Β' 498) με το οποίο προβλέφθηκε η χορήγηση χρονοεπιδόματος 2% ανά διετία στους έμμισθους δικηγόρους των Ανεξάρτητων Αρχών, υφίσταται συνταγματικά μη ανεκτή δυσμενής μισθολογική μεταχείριση των εναγόντων έναντι των έμμισθων δικηγόρων των Ανεξάρτητων Αρχών. Με την απόφαση αναγνωρίστηκε η υποχρέωση του ΤΠΔ α. να καταβάλλει στον καθένα από τους ενάγοντες, από 1.1.2011, τον βασικό μισθό του βαθμού Α' της κατηγορίας ΠΕ που λαμβάνουν οι δικηγόροι που αναφέρονται στην υπ'αριθ.2/17127/0022/2012 κ.υ.α.(Β'498) με την προσθήκη χρονοεπιδόματος 2% για κάθε δύο έτη δικηγορίας, αναπροσαρμοζόμενου, κατά τα ειδικότερα αναφερόμενα στο διατακτικό και β. να εξακολουθήσει και μετά την 1.1.2013 να καταβάλλει στον καθένα τους, το χρονοεπίδομα που ορίζεται στην

παράγραφο 4 της πιο πάνω κ.υ.α., κατά τα ειδικότερα αναφερόμενα στο διατακτικό. Περαιτέρω, η δικαστική απόφαση υποχρέωσε το εναγόμενο ΤΠΔ να καταβάλει στους ενάγοντες τα αναλυτικά αναφερόμενα στο διατακτικό της ποσά, που αντιστοιχούσαν στη διαφορά μισθοδοσίας από 1.1.2011 έως 31.12.2012 και διαφορά χρονοεπιδόματος από 1.1.2013 έως 28.2.2013, κήρυξε την απόφαση προσωρινά εκτελεστή για ποσό 2.000 ευρώ για κάθε ενάγοντα και επέβαλε σε βάρος του εναγομένου ν.π.δ.δ τη δικαστική δαπάνη των εναγόντων. Η ανωτέρω δικαστική απόφαση έγινε αμετάκλητη στις 30.4.2022

2. Οι ανωτέρω έμμισθοι δικηγόροι υπέβαλαν προς το ΤΠΔ/Δ2 Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών Μισθοδοσίας ΤΠΔ και Δ1 Διεύθυνση Διοικητικού ΤΠΔ, την με αριθ.πρωτ.59908/22.06.2022 αίτησή τους, με την οποία, επικαλούμενοι ότι από 1.1.2016, με την εφαρμογή του άρθρου 27 του ν.4534/2015 (176 Α'), προκύπτουν χαμηλότερες μηνιαίες αποδοχές για τους ίδιους και συγκεκριμένα ποσό 1918 ευρώ/μήνα αντί του καταβλητέου με βάση την πιο πάνω δικαστική απόφαση, που , κατά τους υπολογισμούς τους, ανέρχεται σε 2.768,04 ευρώ/μήνα για τον πρώτο και 2.642,22 ευρώ/μήνα για τη δεύτερη, ζήτησαν, από την 1.1.2016 και εφεξής, να τους καταβάλλεται η προκύπτουσα κατά τα ανωτέρω διαφορά αποδοχών, ως «προσωπική διαφορά» και συγκεκριμένα ποσό 850,04 ευρώ/μήνα για τον πρώτο και 724,22 ευρώ/μήνα για τη δεύτερη.

3. Με την μισθοδοσία Ιουνίου-Ιουλίου 2023 καταβλήθηκε στους εν λόγω δικηγόρους αναδρομικά από 25.10.2020 η προσωπική διαφορά, ενώ δεν καταβλήθηκε για το χρονικό διάστημα από 1.1.2016 έως 25.10.2020.

4. Η αρμόδια για την εκκαθάριση της μισθοδοσίας των δικηγόρων του ΤΠΔ και νυν ερωτώσα υπηρεσία του Υπουργείου (τότε) Οικονομικών απηύθυνε προς το Γ.Λ.Κ./Διεύθυνση Εισοδηματικής Πολιτικής/Τμήμα Γ', το με αριθ.πρωτ.159471ΕΞ20221.11.2022 σχετικό με το ήδη υποβληθέν προς το Ν.Σ.Κ. ερώτημα.

5. Το Γ.Λ.Κ./Διεύθυνση Εισοδηματικής Πολιτικής/Τμήμα Γ', με το με αριθ.πρωτ.2/178766/ΔΕΠ/27.3.2023 έγγραφό του, εκφέρει την άποψη ότι σε περίπτωση που από τις ρυθμίσεις των διατάξεων του ν.4534/2015

προκύπτουν βασικός μισθός ή τακτικές μηνιαίες αποδοχές χαμηλότερες από αυτές που δικαιούταν ο υπάλληλος στις 31.12.2015, η διαφορά διατηρείται ως προσωπική και ότι κατόπιν των ανωτέρω για τον υπολογισμό της προσωπικής διαφοράς των ως άνω δικηγόρων θα γίνει σύγκριση μεταξύ των τακτικών μηνιαίων αποδοχών στις 31.12.2015, όπως αυτές θα είχαν διαμορφωθεί με βάση τη δικαστική απόφαση, με τις αποδοχές που προκύπτουν από τη νέα κατάταξη βάσει του ν.4534/2015.

6. Σύμφωνα με την άποψη της ερωτώσας υπηρεσίας, όπως διατυπώθηκε σε συμμόρφωση με το άρθρο 8 παρ.2 ν.4831/2021, στο με αρ.πρωτ.43795ΕΞ2024/26.03.2024 έγγραφό της, αφενός δεν προκύπτει εκ του νόμου υποχρέωση καταβολής στους έμμισθους δικηγόρους του ΤΠΔ,Α.Κ. και Ν.Φ., της προσωπικής διαφοράς του άρθρου 27 του ν.4354/2015 και τούτο διότι, το διατακτικό της με αριθμ. 41/2018 απόφασης του Ειρηνοδικείου Θεσσαλονίκης δεν περιλαμβάνει ρητή διάταξη περί καταβολής της εν λόγω παροχής, ενώ και οι διατάξεις του άρθρου 27 του ν.4354/2015 κάνουν λόγο για «υπάλληλο» ή «υπαλλήλους» και όχι για δικηγόρους με έμμισθη εντολή οι οποίοι αποτελούν ξεχωριστή κατηγορία προσωπικού, διάφορη αυτής των υπαλλήλων, αφετέρου, τυχόν αξιώσεις των πιο πάνω δικηγόρων από την προσωπική διαφορά, για το χρονικό διάστημα από 1.1.2016 έως 24.10.2020, δηλαδή για το πέραν της διετίας(από την ημερομηνία υποβολής της αίτησής τους για καταβολή αυτών των ποσών) διάστημα, έχουν υποπέσει στην παραγραφή της παρ.3 του άρθρου 140 του ν.4270/2014.

7. Ενόψει των ανωτέρω, δημιουργήθηκε προβληματισμός στην ερωτώσα υπηρεσία, σχετικά με το εάν η Διοίκηση, κατ' αρχήν, υποχρεούται στην καταβολή της προσωπικής διαφοράς στους εν λόγω δικηγόρους και, σε καταφατική περίπτωση, εάν οι αξιώσεις τους από την πιο πάνω αιτία έχουν υποπέσει σε παραγραφή.

8. Κατόπιν αυτών, υποβλήθηκε το παρόν ερώτημα που υπογράφεται από τον αρμόδιο Υφυπουργό Οικονομικών.

Νομοθετικό πλαίσιο.

9. Σύμφωνα με το άρθρο 1 εδ.α και β. του ν.3068/2002 «*Συμμόρφωση της Διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις κλπ*» (Α'274):

«Το Δημόσιο, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου έχουν υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνουν σε όλες τις ενέργειες που επιβάλλονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων. Δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του προηγούμενου εδαφίου είναι όλες οι αποφάσεις των διοικητικών, πολιτικών, ποινικών και ειδικών δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις και τους όρους που κάθε απόφαση τάσσει.»

10. Στα άρθρα 7 παρ.1 περ.ε' και ιθ', 9 παρ.10,27 παρ.1, 34 και 35 του ν. 4354/2015 «Διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, μισθολογικές ρυθμίσεις και άλλες επείγουσες διατάξεις εφαρμογής της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων» (Α' 176), όπως ισχύει, στο Κεφάλαιο Β' «Διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών», ορίζεται, πλην άλλων, ότι:

Άρθρο 7. Πεδίο εφαρμογής.

«1. Στις διατάξεις του παρόντος υπάγονται οι μόνιμοι και δόκιμοι πολιτικοί δημόσιοι υπάλληλοι, καθώς και οι υπάλληλοι με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου και ορισμένου χρόνου: α)...β)...γ)... δ) ..ε) των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.), ...ιθ) οι δικηγόροι που παρέχουν υπηρεσίες με σχέση πάγιας και περιοδικής έμμισθης εντολής στους φορείς που υπάγονται στις διατάξεις του παρόντος...»

Άρθρο 9. Μισθολογικά κλιμάκια και κατάταξη των υπαλλήλων.

«1 ....2...10. Οι δικηγόροι που παρέχουν υπηρεσίες με σχέση πάγιας και περιοδικής έμμισθης εντολής στους φορείς που υπάγονται στις διατάξεις του παρόντος, κατατάσσονται ως εξής:α. Οι δικηγόροι στο Πρωτοδικείο στο Μ.Κ. 3 της Π.Ε. κατηγορίας, β. οι δικηγόροι στο Εφετείο στο Μ.Κ. 10 της Π.Ε. κατηγορίας και γ. οι δικηγόροι στον Άρειο Πάγο στο Μ.Κ. 15 της Π.Ε. κατηγορίας. Για τους ανωτέρω δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις του άρθρου 11.»

Άρθρο 27. Διασφάλιση αποδοχών.

«1. Σε περίπτωση που από τις ρυθμίσεις των διατάξεων του νόμου αυτού προκύπτουν βασικός μισθός ή τακτικέςμηνιαίες αποδοχέςχαμηλότερες από αυτές που δικαιούνταν ο υπάλληλος στις 31.12.2015, η διαφορά διατηρείται ως προσωπική. Για τον υπολογισμό της προσωπικής διαφοράς δενλαμβάνεται υπόψη η οικογενειακή παροχή και το επίδομα θέσης ευθύνης..... Η νέα αυτή προσωπική διαφορά μειώνεται από οποιαδήποτε μελλοντική αύξηση των αποδοχών του υπαλλήλου πλην της χορήγησης επιδόματος θέσης ευθύνης και της προωθημένης εξέλιξης. ...».

Άρθρο 34 Καταργούμενες διατάξεις.

«Από την έναρξη ισχύος του παρόντος καταργούνται: α. Οι διατάξεις των άρθρων 12 έως 25, 28, 29, 30 του ν. 4024/2011, καθώς και οι κατ' εξουσιοδότηση αυτών εκδοθείσες υπουργικές αποφάσεις, και με την επιφύλαξη της παραγράφου η' του άρθρου 33 του νόμου αυτού, του άρθρου 31 με την επιφύλαξη της περίπτωσης α' του άρθρου 33 του παρόντος και 32 με την επιφύλαξη της παραγράφου β' του άρθρου 33 του παρόντος..... δ. Κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη, κατά το μέρος που αντίκειται στις διατάξεις του παρόντος ή κατά το μέρος που ρυθμίζει με διαφορετικό τρόπο θέματα που διέπονται από αυτόν ».

Άρθρο 35 Έναρξη ισχύος.

«Η έναρξη ισχύος των άρθρων 7 έως 34 αρχίζει από 1.1.2016, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στις επί μέρους διατάξεις του».

11. Στις διατάξεις των άρθρων 1 παρ.1, 48 παρ.1,3,4 και 6, 49 και 51 του Ν.Δ/τος 496 της 17/19.7.1974«Περί Λογιστικού των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου» (Α' 204) ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 1.

«1. Η διοικήσεις των εσόδων, εξόδων και κεφαλαίων ως και το Λογιστικόν των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, διέπονται υπό των διατάξεων του παρόντος.»

Άρθρο 48.

«1.Ο χρόνος παραγραφής των χρηματικών αξιώσεων κατά του ν. π. δ. δ. είναι πέντε ετών, εφ' όσον δεν ορίζεται άλλως υπό του παρόντος. 3. Ο χρόνος

παραγραφής των κατά του ν.π. αξιώσεων των υπαλλήλων τούτου των επί σχέσει δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου μετ' αυτού συνδεδεμένων, εκ καθυστερουμένων αποδοχών ή άλλων πόσης φύσεως απολαυών ή αποζημιώσεων εξ αδικαιολογήτου πλουτισμού είναι δύο ετών. 4. Η παραγραφή του καθόλου δικαιώματος των εν παραγράφω 3 περιπτώσεων είναι δέκα ετών. 6. Χρηματική αξίωσις κατά του ν.π. βεβαιωθείσα δια τελεσιδικού δικαστικής αποφάσεως ή δια την οποίαν εξεδόθη τίτλος πληρωμής, υπόκειται εις παραγραφήν πέντε ετών, αρχομένην από της τελεσιδικίας ή εκδόσεως του τίτλου πληρωμής αντιστοίχως.»

Άρθρο 49.

«Η παραγραφή άρχεται από του τέλους του οικονομικού έτους καθ' ο εγεννήθη η αξίωσις και είναι δυνατή η δικαστική αυτής επιδίωξις.»

Άρθρο 51.

«Φυλαττομένης της ισχύος των ειδικών διατάξεων, η παραγραφή των χρηματικών αξιώσεων κατά του ν.π. διακόπτεται μόνον: α) Δια της υποβολής της υποθέσεως εις το αρμόδιον δικαστήριον ή εις διαιτητάς, οπότε άρχεται εκ νέου η παραγραφή από της τελευταίας διαδικαστικής πράξεως των διαδίκων του δικαστηρίου ή των διαιτητών. β) Δια της υποβολής προς το ν.π. αιτήσεως περί πληρωμής της απαιτήσεως, οπότε η παραγραφή άρχεται εκ νέου από της χρονολογίας την οποίαν φέρει η έγγραφος απάντησις της αρμόδιας δια την αναγνώρισιν ή την πληρωμήν της απαιτήσεως, Αρχής. Εν περιπτώσει μη απαντήσεως η παραγραφή άρχεται μετά πάροδον εξαμήνου από της χρονολογίας υποβολής της αιτήσεως. Υποβολή δευτέρας απήσεως δεν διακόπτει εκ νέου την παραγραφήν...»

12. Στα άρθρα 8,36,42, 43,44 και 166 του ν.4194/2013 «Κώδικας περί Δικηγόρων» (Α΄ 208) ορίζονται, πλην άλλων, τα εξής:

Άρθρο 8. Έργα που επιτρέπονται στον δικηγόρο.

«Επιτρέπεται στον δικηγόρο, ύστερα από έγγραφη γνωστοποίηση στο δικηγορικό σύλλογο στον οποίο ανήκει: α) Να παρέχει σε εντολέα με ετήσια ή μηνιαία αμοιβή νομικές υπηρεσίες ως δικαστικός ή νομικός σύμβουλος ή ως δικηγόρος με έμμισθη εντολή, είτε αυτός ανήκει στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, καθώς και να αναλαμβάνει παράλληλα υποθέσεις από οποιονδήποτε άλλον

εντολέα με αμοιβή για κάθε υπόθεση ξεχωριστά, είτε με ετήσια ή περιοδική αμοιβή.....».

Άρθρο 36. Περιγραφή του έργου του δικηγόρου.

«1. Αποκλειστικό έργο του δικηγόρου είναι να αντιπροσωπεύει και να υπερασπίζεται τον εντολέα του σε κάθε δικαστήριο ή αρχή της Ελληνικής Δημοκρατίας ή οποιοσδήποτε άλλης χώρας, στα δικαστήρια, τις υπηρεσίες και τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στα διεθνή δικαστήρια, στα πειθαρχικά και υπηρεσιακά συμβούλια, καθώς και η κατάθεση σημάτων και διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Επίσης η παροχή νομικών συμβουλών προς οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, καθώς και η σύνταξη γνωμοδοτήσεων προς οποιοδήποτε νομικό ή φυσικό πρόσωπο και Αρχή..... »

Άρθρο 42. Έμμισθος δικηγόρος.

«Έμμισθος δικηγόρος είναι αυτός που προσφέρει αποκλειστικά νομικές υπηρεσίες, ως νομικός σύμβουλος ή ως δικηγόρος, σε συγκεκριμένο εντολέα, σταθερά και μόνιμα, αμειβόμενος αποκλειστικά με πάγια περιοδική αμοιβή. Ο ίδιος δικηγόρος μπορεί επίσης να αναλαμβάνει υποθέσεις από οποιονδήποτε άλλον, αμειβόμενος είτε ανά υπόθεση είτε με άλλον τρόπο.»

Άρθρο 43. Πρόσληψη εμμίσθου δικηγόρου.

«1. Η πρόσληψη δικηγόρων με έμμισθη εντολή στον ιδιωτικό τομέα γίνεται με έγγραφη σύμβαση, που καταρτίζεται μεταξύ αυτού και του εντολέα. 2. Η πρόσληψη δικηγόρων στους φορείς του δημόσιου τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά με νόμο, γίνεται με επιλογή ύστερα από προκήρυξη, με βάση όσα παρακάτω ορίζονται, εκτός αν πρόκειται για πρόσληψη του προϊσταμένου νομικής ή δικαστικής υπηρεσίας ή νομικού συμβούλου στους φορείς αυτούς, ο οποίος προσλαμβάνεται με απόφαση του αρμοδίου οργάνου του φορέα.»

Άρθρο 44. Αποδοχές έμμισθου δικηγόρου

« ... 2. Οι αποδοχές των δικηγόρων που παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο Δημόσιο, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) πρώτου και δεύτερου βαθμού και στα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, στα οποία συμπεριλαμβάνεται και ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων, καθορίζονται

με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Οικονομικών, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.»

Άρθρο 166 Τελικές διατάξεις

«1. Οι διατάξεις του Κώδικα είναι ειδικές έναντι κάθε άλλης διάταξης. ».

Ερμηνεία και εφαρμογή διατάξεων

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς, αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και όλου του νομικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονται, του σκοπού που εξυπηρετούν και την υπαγωγή σ' αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν υπόψη του Τμήματος από την ερωτώσα υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα:

13. Όπως έχει κριθεί (βλ.ΑΠ 1148/2020, πρβλ. ΑΠ 815/2014), στην περίπτωση διαρκούς ενοχικής σχέσεως από την οποία πηγάζουν πλείονες έννομες συνέπειες, όπως είναι η σύμβαση έμμισθης δικηγορικής εντολής, στην οποία η απασχόληση του δικηγόρου θεμελιώνει ποικίλες αξιώσεις που στηρίζονται σε διάφορους ουσιαστικούς νόμους, το δεδικασμένο των αποφάσεων που κρίνουν επιμέρους αξιώσεις του, ως έννομες συνέπειες της εν λόγω διαρκούς έννομης σχέσης, τελεί υπό την προϋπόθεση ότι το νομοθετικό καθεστώς, που ισχύει κατά τον κρίσιμο χρόνο, παραμένει αμετάβλητο και στο μέλλον. Εξάλλου η δέσμευση από το δεδικασμένο δεν επεκτείνεται σε άλλα ζητήματα τα οποία αφορούν σε διαφορετικές αξιώσεις του εργαζόμενου που, παρότι, στηρίζονται στην αναγνωρισθείσα δικαστικώς έννομη σχέση , δεν αποτέλεσαν περιεχόμενο του οικείου δικανικού συλλογισμού (βλ. ΑΠ 631/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ)

Επίσης η υποχρέωση συμμόρφωσης της Διοίκησης προς δικαστικές αποφάσεις, με τις οποίες αναγνωρίζονται χρηματικές αξιώσεις από περιοδικές παροχές, εκτείνεται και σε απαιτήσεις που αφορούν χρονικό διάστημα μεταγενέστερο εκείνου που καλύπτεται με την δικαστική απόφαση, εφόσον όμως στηρίζονται στην ίδια νομική βάση και δεν έχει μεταβληθεί στο μεταξύ το νομοθετικό καθεστώς (βλ. ΣΤΕ Τριμ.Συμβ.Συμμορφ. 19/2017, 7/2015, 126/2011, ΔΕΑ Τριμ.Συμβ.Συμμορφ. 909/2024, Χ.Αθανασοπούλου, Η συμμόρφωση της διοίκησης στις δικαστικές αποφάσεις, σελ. 68, εκδ.Σάκκουλας, 2021)

14. Μέχρι την 31.12.2015, οι αμοιβές των δικηγόρων του Δημοσίου Τομέα, ρυθμίζονταν κατά νομοθετική εξουσιοδότηση των παρ. 1 και 3 του άρθρου 22 του ν.4024/2011 με την κ.υ.α οικ/2/17127/0022/28.2.2012 (για τους δικηγόρους ανεξάρτητων αρχών) και την κ.υ.α. οικ 2/17132/0022/28.2.2012 (για τους λοιπούς δικηγόρους του δημόσιου τομέα, μεταξύ των οποίων και αυτών του ΤΠΔ), ενώ από 1.1.2016 οι αμοιβές όλων των δικηγόρων με συμβάσεις έμμισθης εντολής του δημόσιου τομέα, ρυθμίζονται από το άρθρο 9 παρ. 10 του ν.4354/2015, το δε χρονοεπίδομα καταργήθηκε με τον ίδιο νόμο και για τους δικηγόρους που παρείχαν υπηρεσίες δυνάμει σύμβασης έμμισθης εντολής. (βλ. ΑΠ 138/2023).

15. Κατά πάγια νομολογία, από την γενική διατύπωση, τόσο του άρθρου 95 παρ. 5 του Συντάγματος, όσο και του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 3068/2002 και υπό το φως της συνταγματικής αρχής του κράτους δικαίου (άρθρο 25 παρ. 1Σ), συνάγεται ότι η υποχρέωση συμμόρφωσης της Διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις αποτελεί έννοια διάφορη της εκτέλεσης αυτών (βλ. ΣΤΕ 41/2009). Συγκεκριμένα, υποχρέωση της Διοίκησης προς συμμόρφωση γεννάται όχι μόνο σε περίπτωση δικαστικών αποφάσεων που συνιστούν τίτλους εκτελεστούς, κατά την έννοια του άρθρου 904 του ΚΠολΔ, αλλά και σε περίπτωση τελεσιδίκων αναγνωριστικών αποφάσεων. Και τούτο διότι οι τελευταίες στερούνται μεν εκτελεστότητας, πλην όμως και αυτές τέμνουν την διαφορά ως προς την ύπαρξη της απαίτησης με δύναμη δεδικασμένου (άρθρα 321 επ. ΚΠολΔ), χωρίς να έχουν επικουρικό χαρακτήρα έναντι των εξοπλισμένων με εκτελεστότητα δικαστικών αποφάσεων (καταψηφιστικών) (βλ. ΑΠ 631/2021 με τις εκεί παραπομπές σε νομολογία και το με αριθ.πρωτ.(0)82833-22/21.9.2022 έγγραφο του Γραφείου Νομικού Συμβουλίου στο ΤΠΔ σε απάντηση σχετικού ερωτήματος του Ταμείου, αντίθ. ΑΠ Συμβ. 25/2010, 24/2012, 17/2015, 3/2021, 6/2021).

16. Συνεπώς, στην προκειμένη περίπτωση η με αριθμό 41/2018 αμετάκλητη απόφαση του Ειρηνοδικείου Θεσσαλονίκης, με την οποία αναγνωρίστηκε η υποχρέωση του ΤΠΔ να καταβάλλει στους εν λόγω δικηγόρους από 1.1.2011 τον βασικό μισθό του βαθμού Α' της κατηγορίας ΠΕ που λαμβάνουν οι δικηγόροι που αναφέρονται στην με αριθ.2/17127/0022/2012 κ.υ.α., την προσθήκη χρονοεπίδοματος 2% για κάθε δύο έτη δικηγορίας, καθώς και να

εξακολουθεί και μετά την 1.1.2013 να καταβάλλει στον καθένα τους το χρονοεπίδομα που ορίζεται στην παράγραφο 4 της πιο πάνω κ.υ.α., παράγει υποχρέωση συμμόρφωσης της Διοίκησης, όσον αφορά τις αξιώσεις των εναγόντων δικηγόρων του ΤΠΔ που ανάγονται μέχρι την 31.12.2015, καθόσον οι αξιώσεις αυτές πηγάζουν από την μη εφαρμογή ως προς αυτούς της, καταργημένης δυνάμει του ν.4354/2015, με αριθ.2/17127/0022/2012 κ.υ.α. (Β' 498). Αντίθετα, οι αξιώσεις τους, για το χρονικό διάστημα από 1.1.2016 και μετέπειτα, δεν καλύπτονται από το δεδικασμένο της απόφασης, εφόσον μεταβλήθηκε το νομοθετικό καθεστώς, εδράζονται δε αποκλειστικά στην παράγραφο 1 του άρθρου 27 του ν.4534/2015, σύμφωνα με την οποία όταν *«από τις ρυθμίσεις των διατάξεων του νόμου αυτού προκύπτουν βασικός μισθός ή τακτικές μηνιαίες αποδοχές χαμηλότερες από αυτές που δικαιούνταν ο υπάλληλος στις 31.12.2015, η διαφορά διατηρείται ως προσωπική.»*, η εφαρμογή της οποίας όμως δεν αποτέλεσε περιεχόμενο του διατακτικού της πιο πάνω δικαστικής απόφασης.

17. Από το άρθρο 7 παρ.1 περ.ιθ' του ν.4354/2015 προκύπτει ότι οι δικηγόροι που παρέχουν υπηρεσίες με σχέση πάγιας και περιοδικής έμμισθης εντολής στους φορείς που υπάγονται στις διατάξεις του νόμου αυτού, υπάγονται στο σύνολο των διατάξεων του νόμου αυτού, επομένως και σ' αυτήν του άρθρου 27 που αναφέρεται στη διασφάλιση αποδοχών «υπαλλήλου» (βλ. ΕφαΘ 4066/2023 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ και την με αριθ.πρωτ.2/31029/ΔΕΠ/6.5.2016, ερμηνευτική του ν.4354/2015 εγκύκλιο του ΓΛΚ/ Διεύθυνση Εισοδηματικής Πολιτικής, στην οποία ρητά επισημαίνεται ως προς τις διατάξεις της παρ.10 του άρθρου 9 αυτού, με τις οποίες προβλέπεται η μισθολογική κατάταξη των δικηγόρων που παρέχουν υπηρεσίες με σχέση πάγιας και περιοδικής έμμισθης εντολής στους φορείς που υπάγονται στις διατάξεις του νόμου, ότι *«στους ανωτέρω χορηγούνται και η οικογενειακή παροχή, το επίδομα θέσης ευθύνης, το επίδομα απομακρυσμένων-παραμεθορίων περιοχών, καθώς και τυχόν προσωπική διαφορά εφόσον τηρούνται οι οριζόμενες από τα σχετικά άρθρα του νόμου προϋποθέσεις»*).

18. Επομένως και οι δικηγόροι που παρέχουν υπηρεσίες με σχέση πάγιας και περιοδικής έμμισθης εντολής στο ΤΠΔ υπάγονται στην ρύθμιση του άρθρου 27 του ν.4354/2015 που προβλέπει την διατήρηση των αποδοχών τους στα

επίπεδα που δικαιούνται -με βάση την με αριθ.41/2018 αμετάκλητη απόφαση του Ειρηνοδικείου Θεσσαλονίκης - την 31.12.2015, πριν την μεταβολή που επέφερε ο ν.4354/2015, ενώ, για το χρονικό διάστημα μετά την 1.1.2016 δεν τίθεται ζήτημα συμμόρφωσης της Διοίκησης προς την πιο πάνω αμετάκλητη απόφαση του Ειρηνοδικείου Θεσσαλονίκης, εφόσον οι αξιώσεις τους πηγάζουν απευθείας από το νόμο και μόνο έμμεσα, στον βαθμό που με την ως άνω απόφαση διαμορφώθηκαν οι δικαιούμενες αποδοχές τους κατά την 31.12.2015, απορρέουν από την πιο πάνω δικαστική απόφαση.

19. Ως προς το ειδικότερο ζήτημα της παραγραφής, από τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 3 του άρθρου 48 του εφαρμοστέου λογιστικού για τα ν.π.δ.δ, στα οποία περιλαμβάνεται και το ΤΠΔ. ,δηλ. του ν.δ/τος 496/1974, προκύπτει ότι οι αξιώσεις των υπαλλήλων τους από καθυστερούμενες αποδοχές ή απολαβές οποιασδήποτε φύσεως, ή αποζημιώσεις από αδικαιολόγητο πλουτισμό, οι οποίες ορίζονται και οφείλονται απ' ευθείας από το νόμο και των οποίων την πληρωμή αρνείται ή καθυστερεί το νομικό πρόσωπο για οποιοδήποτε λόγο, σύμφωνα με την έννοια την οποία προσδίδουν τα όργανά του στο νόμο, από την οποία, όμως, άρνηση ή καθυστέρηση δεν παρακωλύεται η δικαστική επιδίωξη της αξίωσης, υπόκεινται σε διετή παραγραφή. Η πενταετής παραγραφή, αντίθετα, ισχύει όταν για την θεμελίωση του επί των αποδοχών ή των πάσης φύσεως απολαβών δικαιώματος απαιτείται η έκδοση πράξης του νομικού προσώπου, την οποία παρανόμως παραλείπουν να εκδώσουν τα όργανά του, δηλαδή όταν δεν πρόκειται για ευθεία αγωγή λόγω άρνησης ή καθυστέρησης καταβολής αποδοχών, αλλά για αγωγή αποζημίωσης λόγω παράλειψης οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας των οργάνων του νομικού προσώπου, σύμφωνα με τα άρθρα 105 και 106 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα. (ΑΕΔ 9/2009, ΣτΕ (Ολομ.) 955/2011, ΣτΕ 201/2014).

20. Κατά τις διατάξεις του άρθρου 42 του ισχύοντα Κώδικα Δικηγόρων (ν.4194/2013) [ταυτόσημου περιεχομένου προς εκείνη του άρθρου 63 του προϊσχύσαντος Κώδικα των Δικηγόρων (ν.δ.3026/1954)], έμμισθος δικηγόρος είναι αυτός που προσφέρει αποκλειστικά νομικές υπηρεσίες ως νομικός σύμβουλος ή ως δικηγόρος, σε συγκεκριμένο εντολέα, σταθερά και μόνιμα, αμειβόμενος αποκλειστικά με πάγια περιοδική αμοιβή. Εξάλλου, από τις ίδιες

διατάξεις σε συνδυασμό με αυτές των άρθρων 648 επ. και 713 ΑΚ συνάγεται ότι η, κατ' εξαίρεση, επιτρεπόμενη στο δικηγόρο παροχή νομικών υπηρεσιών με πάγια ετήσια ή μηνιαία αμοιβή (σχέση έμμισθης εντολής), που είναι πάντοτε αορίστου χρόνου, ρυθμίζεται από τον Κώδικα αυτόν και συμπληρωματικά από τους περί εντολής και συμβάσεων ανεξαρτήτων υπηρεσιών κανόνες του ΑΚ, εφόσον αυτές δεν αντίκεινται στο δημόσιο χαρακτήρα της σχέσης (σχ. άρθρο 1 του ισχύοντος Δικηγ. Κώδικα και ΟΛΑΠ 45/2002). Οι δικηγόροι που προσλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με σχέση έμμισθης εντολής, ανεξάρτητα από τον τρόπο αμοιβής τους, δεν είναι υπάλληλοι τούτων με σχέση δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου. Και τούτο διότι η σχέση που συνδέει τον δικηγόρο και τον πελάτη του είναι η της αμειβόμενης εντολής, η οποία δεν αντίκειται στον προεχόντως δημόσιο χαρακτήρα του δικηγορικού λειτουργήματος. Σημειώνεται πως ρητά απαγορεύεται στον δικηγόρο η ανάληψη οποιοσδήποτε έμμισθης υπηρεσίας σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, διότι αυτή απάδει στην ανεξαρτησία του, του επιτρέπεται όμως η παροχή καθαρά νομικών υπηρεσιών σαν δικαστικού ή νομικού συμβούλου ή δικηγόρου, με πάγια ετήσια ή μηνιαία αμοιβή, αλλά χωρίς να μεταβάλλεται, και στην περίπτωση αυτή, ο χαρακτήρας της σχέσης του σαν (αμειβόμενης) εντολής και συνεπώς δεν αποκτά αυτός την ιδιότητα του υπαλλήλου, τελούντος σε σχέση εξαρτημένης εργασίας από τον εργοδότη, αλλά εξακολουθεί να έχει την ιδιότητα του δημόσιου λειτουργού (βλ. Γν.ΝΣΚ 134/2019). Έτσι η σχέση της έμμισθης εντολής που συνδέει τους δικηγόρους με τον εντολέα τους, ακόμη και στην περίπτωση που αυτός είναι το Δημόσιο ή Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α., διέπεται βασικά από τον Κώδικα περί Δικηγόρων (βλ. ΝΣΚ 98/2014). Κατά συνέπεια και λόγω της απουσίας στο νέο Κώδικα Δικηγόρων ειδικής διάταξης περί της παραγραφής των αξιώσεων των δικηγόρων (όπως υφίστατο στο άρθρο 190 του προισχύσαντος Κώδικα περί Δικηγόρων) για τις αξιώσεις των δικηγόρων με σχέση έμμισθης εντολής για την πληρωμή των αμοιβών τους έναντι του ΤΠΔ δεν βρίσκει εφαρμογή η παράγραφος 3 του άρθρου 48 του ν.δ. 496/1974 περί διετούς παραγραφής που εφαρμόζεται ειδικά στις αξιώσεις υπαλλήλων του νπδδ, αλλά η γενική διάταξη της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου, που προβλέπει πενταετή παραγραφή, η οποία αρχίζει από το τέλος του οικονομικού έτους μέσα στο οποίο γεννήθηκαν οι αξιώσεις των εμμίσθων δικηγόρων και κατέστη δυνατή η

επιδίωξή τους (βλ. ΕφΑθ 1213/2023, πρβλ ΜΕφΠατρ 245/2023 Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΜΕφΔωδ 244/2020 Τ.Ν.Π. Νόμος, ΑΠ 241/2020, Απ. Γεωργιάδη «Σύντομη Ερμηνεία ΑΚ» άρθρο 250, αρ. 13).

21. Ως χρόνος κατά τον οποίο γεννάται η αξίωση και καθίσταται δικαστικώς επιδιώξιμη νοείται ο χρόνος κατά τον οποίο η αξίωση κατέστη ληξιπρόθεσμη και απαιτητή (ΑΕΔ 16/1999 ΕΛΔ 41/662). Για την έναρξη της παραγραφής απαιτείται η αξίωση να είναι δικαστικώς επιδιώξιμη, δηλαδή εναγώγιμη. Αυτό συμβαίνει, όταν δεν υπάρχει κάποιος νομικός λόγος που να αποκλείει ή να παρεμποδίζει τη δικαστική επιδίωξη της αξίωσης. Έτσι, η δικαστική επιδίωξη της αξίωσης δεν είναι δυνατή και από νομικούς λόγους, εφόσον δηλαδή συντρέχουν νομικά κωλύματα που καθιστούν αυτή αδύνατη (ΑΠ 901/2014, ΑΠ 509/2012 ΕΛΔ 53/1268, Δ.Σολδάτος, Δημόσιο Λογιστικό, σ.245).

22. Στην προκειμένη περίπτωση, η έναρξη της παραγραφής των αξιώσεων των ως άνω δικηγόρων τοποθετείται στις 31.12.2022, δηλ. στο τέλος του έτους εντός του οποίου επήλθε η τελεσιδικία της 41/2018 απόφασης του Ειρηνοδικείου Θεσσαλονίκης¹, οπότε και αναγνωρίστηκε ότι δικαιούνταν αυξημένες αποδοχές κατά την 31.12.2015 και, συνεπώς, κατέστη δικαστικά επιδιώξιμη η αξίωσή τους για την προσωπική διαφορά (πρβλ. ΜονΕφΠειρ 221/2023 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ). Συνεπώς, εφόσον από 31.12.2022 μέχρι σήμερα δεν έχει παρέλθει πενταετία, οι αξιώσεις των εν λόγω δικηγόρων δεν έχουν υποπέσει σε παραγραφή. Ακόμη και υπό την εκδοχή ότι οι αξιώσεις τους γεννήθηκαν και κατέστησαν δικαστικά επιδιώξιμες από 1.1.2016, με την έναρξη ισχύος του ν.4354/2015, και πάλι αυτές δεν έχουν υποπέσει σε παραγραφή, εφόσον με την με αριθ. 41/2018 απόφαση του Ειρηνοδικείου Θεσσαλονίκης, με την οποία επιλύθηκε ζήτημα το οποίο αποτελεί την βάση, άλλως προϋπόθεση γένεσης των επίμαχων αξιώσεων (βλ. Δ.Σολδάτος, ό.π. σ.247, ΑΠ 1484/2022, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΟΛΑΠ1327/1986, ΕΛΛΔνη 28.1027), καθώς και με κάθε διαδικαστική πράξη που επακολούθησε, επήλθε διακοπή της παραγραφής, κατ'άρθρο 51 περ.α του ν.δ.496/1974, ενώ, στην συνέχεια, επήλθε νέα διακοπή της παραγραφής, κατ'άρθρο 51 περ.β του πιο πάνω ν.δ/τος, με την υποβολή της με αριθ.πρωτ.59908/22.06.2022 αίτησης των εν λόγω.

---

¹η οποία επήλθε στις 31.3.2022

Απάντηση

23. Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, στο ερώτημα που υποβλήθηκε, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Α΄) γνωμοδοτεί, ομόφωνα, ως εξής:

A) Ως προς το πρώτο σκέλος του ερωτήματος, θετικά, δηλ ότι η Διοίκηση, υποχρεούται, κατ' άρθρο 27 του ν.4354/2015, στην καταβολή στους δύο (με σχέση έμμισθης εντολής στο ΤΠΔ) δικηγόρους του ερωτήματος, ως προσωπικής διαφοράς, του ποσού που αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ των αποδοχών που δικαιούνταν την 31.12.2015, με βάση την με αριθμό 41/2018 αμετάκλητη απόφαση του Ειρηνοδικείου Θεσσαλονίκης και αυτών που έλαβαν με βάση το ν.4354/2015 για το χρονικό διάστημα από 1.1.2016 έως 25.10.2020.

B) Ως προς το δεύτερο σκέλος του ερωτήματος, ότι, στην περίπτωση του ερωτήματος και υπό το δοθέν ιστορικό, οι ανωτέρω αξιώσεις δεν έχουν παραγραφεί.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 29/04/2024

Η Πρόεδρος του Α΄ Τμήματος

Ο Εισηγητής

Στυλιανή Χαριτάκη

Νικόλαος Πρίτσινας

Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Πάρεδρος Ν.Σ.Κ

Ψηφιακά υπογεγραμμένο από ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΡΙΤΣΙΝΑΣ
Ημερομηνία: 2024.04.29 11:59:09 EEST